

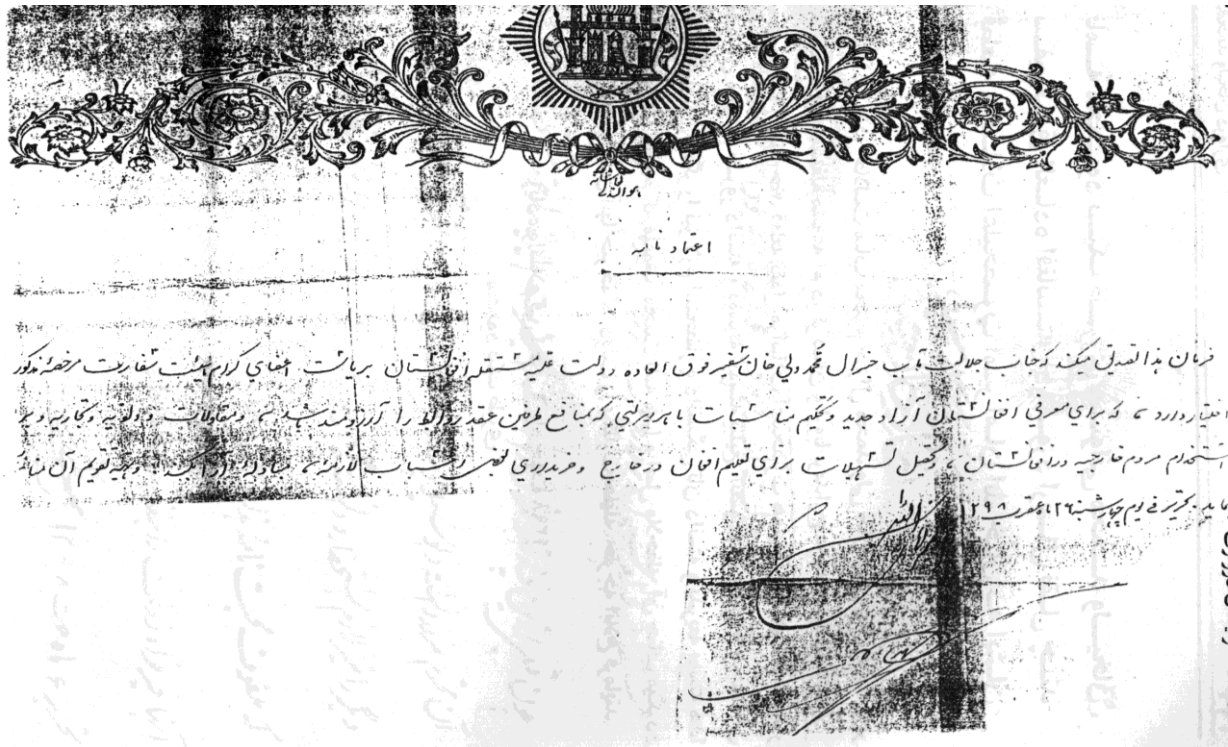
توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی

(هفدهم)

توطئه های انگلیس برای جلوگیری از تأسیس مناسبات سیاسی افغانستان با امریکا و جهان

بعد از اعلام استقلال افغانستان، تأسیس مناسبات دیپلماتیک با کشور های جهان آزاد یکی از الویت ها و اهداف عمده پالیسی خارجی دولت جوان امانی بود. هئیت دیپلماتیکی که تحت ریاست سفیر فوق العاده، جنرال محمد ولی خان دروازی، به اروپا و امریکا فرستاده شد، از بلجیم، فرانسه، انگلستان، کشور های حوزه دریای بالتیک، پولند، ایتالیا و ایالات متحده امریکا بازدید نمود. دولت افغانستان بین سالهای ۱۹۲۱ و ۱۹۲۲ موفق شد با کشور های فرانسه، ایتالیا و جرمنی مناسبات دیپلماتیک برقرار کند.

هدف مأموریت سفیر فوق العاده، محمولی خان دروازی، شناسائی افغانستان آزاد و جدید و تحکیم مناسبات دیپلماتیک و تجارتي با تمام کشور های جهان بود. در اعتمادنامه جنرال محمد ولی خان سفیر فوق العاده غازی امان الله خان چنین میخوانیم (۱):

اعتمادنامه

فرمان هذا تصدیق میکند که جناب جلالتمآب جنرال محمد ولی خان سفیر فوق العاده دولت علیه افغانستان بریاست اعضای کرام هیئت سفارت مرخصه مذکور اختیار دارد که برای معرفی افغانستان آزاد جدید و تحکیم مناسبات با هریریتی که منافع دولتی را آرزومند باشند، و مقاولات دولویه و تجاریه و بر استخدام مردم خارجیه در افغانستان، و تحصیل تسهیلات برای تعلیم افغان در خارج و خریداری بعضی اسباب لازمه، مبادله آنرا بکند. و تهیه تقویم آن ... نماید.

تحریر فی یوم چهارشنبه ۲۶ ماه عقرب ۱۲۹۸

امیر امان الله

دپانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ magalat@afghan-german.de یادښت: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

رویا های امان الله خان برای کشورش شامل تبادله دیپلمات ها با تمام پایتخت ها، رفت و آمد تاجرانی که در افغانستان سرمایه گذاری کنند و مال التجاره افغانی را خریداری و اموال خود را بفروش برسانند، و افغانها را در ساحه تکنالوژی (که بسیار عقب مانده بودند) تربیه کنند، بود (۲).

توطئه های انگلیس برای خنثی ساختن فعالیت های محمد ولی خان

این اقدام دیپلماتیک دولت امانی بعد از اعلام استقلال ضربه بزرگ دومی بود بر پرستیژ و حیثیت امپراتوری انگلیس که آفتاب در قلمروش غروب نمیکرد. از همین سبب استعمار انگلیس برای ناکامی هیئت افغانی دست به کار شد، و سخت کوشید از استقبال این هیئت توسط سران کشور های دیگر جلوگیری کند.

تلاش برای منزوی نگهداشتن افغانستان

در مقاله قبلی در رابطه با روسیه ذکر گردید که ناکامی تلاش های اختطاف سوریتس، نماینده تام الاختیار روسیه در راه رسیدنش به افغانستان، خشم انگلیس ها را بر انگیخت و هنری دابس (Henry Dobbs)، سکرتر امور خارجه هند بریتانوی، با احضار گل محمد خان نماینده افغانستان به دفتر خارجه از آمدن سوریتس به افغانستان احتجاج نمود. دابس به جواب نماینده افغانستان که «امیر حالا آزاد و مستقل است و با داشتن استقلال به آمدن نمایندگان هرکشور خارجی اجازه داده میتواند» (۳)، با تکبر و غرور گفت که «این یک استدلال طفلانه است. زیرا تا آنجایی که من میدانم افغانستان در حال حاضر یگانه کشور در جهان است که نماینده بلشویک را می پذیرد. آیا شما میخواهید بگوئید که امریکا، فرانسه، ایتالیا و هالند همه آزادی خود را با قبول نکردن نمایندگان بلشویک، یا نداشتن مناسبات با آنها از دست داده اند؟ این استدلال [شما] تنها نشان میدهد که افغانستان تا حال اولین پرنسیپ های دیپلوماسی را نیاموخته است. تمام کشور های جهان بغیر از افغانستان حکومت بلشویک را دشمن خود میدانند.»

نماینده کلان کار استعمار انگلیس تصور نمیکرد که ممالک جهان با ارزش دادن به یک کشور کوچک و استقرار مناسبات دیپلماتیک با افغانستان، امپراتوری کشور مقتدرش را توهین کرده بتوانند. انگلیس های متکبر بعد از تلاش های ناکام شان خود مجبور شدند یک نماینده پارلمان خود به نام "اوگریدی" (O'Grady) را به دنمارک بفرستند تا با ماکسیم لیتوینوف (Maxim Litvinov) کسی که توسط وزارت خارجه انگلیس بحیث سفیر غیر رسمی و غیر شناخته شده روسیه قبول شده بود، مشورت کند. هر دو نماینده در پهلو تبادله اسیران زخمی جنگی، در رابطه با شناسایی حکومت بلشویک ها توسط بریتانیا و امضای قرارداد تجارتي بین روسیه و انگلستان مذاکراتی انجام دادند.

تلاش در جلوگیری از تأسیس مناسبات با فرانسه

هیئت افغانی در پاریس توسط وزیر خارجه فرانسه پذیرایی و با رئیس جمهور فرانسه ملاقات نمود. در پاریس سفیر انگلیس به فرانسوی ها گفت که باوجود اینکه افغانستان ظاهراً آزادی اش را بدست آورده است، ما کماکان این کشور را قلمرو نفوذ خود شمرده.... آرزو داریم در آینده نزدیک مناسبات نزدیکتری با افغانستان داشته باشیم (تفسیر و تفصیل این آرزومندی و طرق رسیدن به آنرا که شامل توطئه های ترور و کودتاه نیز میشد، در بخش های آینده مطالعه خواهیم کرد).

فشار بر ایتالیا

ایتالیا یکی از اولین کشور های بود که با افغانستان قرارداد تجارتي بست و قرار بود یک هیئت ایتالی در ماه جولای ۱۹۱۹ بطرف کابل حرکت کند. انگلیس ها بر دولت ایتالیا فشار آوردند، اما این فشار بر آنها بدون از معطلی در سفر هیئت نتیجه بیشتری نداد.

توطئه نیویارک و آوردن فاطمه سلطانه یکی از بازماندگان شاه شجاع

اینکه چرا در ایالات متحده امریکا باوجود آنکه هیئت افغانی به تاریخ ۲۶ جولای ۱۹۲۱ با هاردینگ (Harding)، رئیس جمهور، ملاقات نمود، و این ملاقات به ذات خود حیثیت رسمیت شناختن دولت امان الله شاه و استقلال افغانستان را داشت، موفق به تأسیس مناسبات دیپلماتیک نشد، عمق یک توطئه دیگر انگلیس را نشان میدهد که مطالعه تفصیل آن عاری از دلچسپی نخواهد بود.

هیئت محمد ولی خان دروازی به تاریخ دوم ماه جولای ۱۹۲۱ توسط کشتی بطرف ایالات متحده آمریکا حرکت کرده و به نیویارک رسید. محمد ولی خان به تاریخ ۱۱ جولای در نیویارک اظهار داشت که وی در جستجوی تأسیس مناسبات دیپلماتیک به آمریکا آمده است. وی علاوه کرد که شاه امان الله برای انکشاف اقتصادی علاقمند سرمایه گذاری آمریکا در افغانستان میباشد(۴).

نیویارک تایمز ۱۳ جولای از ملاقات محمد ولی خان با خبرنگاران اطلاع داده نوشت که وی آماده است راجع به منابع غنی افغانستان، خصوصاً سنگ های قیمتی آن به تاجران معلومات ارائه کند. محمد ولی خان گفت که من به کشور های اروپایی و آمریکا آمده ام تا بصورت رسمی استقلال افغانستان را اعلام داشته و به این قدرت ها از تخت نشینی امیر جدید و پالیسی هایش اطلاع دهم. من برای برقراری مناسبات دیپلماتیک به واشنگتن میروم.

محمد ولی خان قبل از ملاقاتش با وزیر خارجه آمریکا به تاریخ ۱۷ جولای ۱۹۲۱ به مطبوعات گفت که برقراری مناسبات بین کابل و واشنگتن امکانات فراوانی را برای سرمایه گذاری تاجران امریکایی در کابل فراهم خواهد کرد. وی علاوه کرد که صنعت قالین افغانستان بازار خوبی را در ایالات متحده بدست خواهد آورد.

انگلیس ها که هرگز خواهان تأسیس مناسبات دیپلماتیک و دوستی بین افغانستان و آمریکا نبودند، قبلاًدر پاریس توسط سفیر خود موضوع را به سفیر ایالات متحده آمریکا گوشزد کرده بودند. در یادداشت مؤرخ ۹ جولای شعبه شرق نزدیک وزارت امور خارجه ایالات متحده آمریکا به وزیر خارجه چارلس ایوانس هیوز (Charles Evans Hughes) راجع به سفر هیئت محمد ولی خان دروازی، که در عین زمان نشان دهنده نقش و نفوذ انگلیس ها بر پالیسی خارجی ایالات متحده آمریکا را نیز میباشد، چنین میخوانیم: «وقتی ما راجع به سفر این هیئت [افغانستان] اولین تلگرام را بدست آوردیم، این هیئت بطرف ایالات متحده آمریکا حرکت کرده بود... اگر وقت میبود، من باید از طریق تلگرام آنها را از آمدن دلسرد میساختم؛ اما آنها حالا در راه هستند. با در نظر داشت طرز برخورد سفارت انگلیس در پاریس، که من فکر میکنم احساسات دفتر خارجه را منعکس میسازد، من چنین استنباط میکنم که باید هیئت را پذیرفته، اما تا حد امکان با آن برخورد سرسری داشته باشیم. شما شاید فکر کنید که پذیرفتن این هیئت ضروریست و رئیس جمهور هم چنین فکر کند، اما من اطمینان دارم که ضایع شدن وقت ارزش بهای شما و رئیس جمهور با این هیئت ضروری نیست. تا آنجائیکه من میدانم ما با افغانستان کدام دلچسپی خاصی نداریم، و با توجه به طرز برخورد انگلیس ها با اهداف این هیئت، من فکر میکنم که باید به خواست آنها رضایت نشان داده و تا جائیکه میتوانیم با مهارت خاص و نزاکت به این هیئت ارزشی قایل نشویم.»

انگلیس ها در عین زمان برای خنثی کردن فعالیت های هیئت افغانی توطئه جدیدی را براه انداخته و یک افغان مجهول الهویه به نام شاهدخت فاطمه سلطانه، یکی از بازماندگان شاه شجاع را که در هند بریتانوی زندگی میکرد، به آمریکا آوردند. این خانم که با خود یک الماس ۵۵ قیراطه بنام «دریای نور» را نیز داشت، با پاسپورت انگلیسی وارد سانفرانسیسکو شده با سه پسر نوجوانش توسط جنرال قونسل انگلیس پذیرایی و به نیویارک فرستاده شده و در آنجا توسط شخص نامعلومی به مطبوعات معرفی شده بود. روزنامه نیویارک تایمز در شماره نهم جولای ۱۹۲۱ تحت سرخط «شاهدخت افغان با سه پسرش آمد» نوشت که شاهدخت فاطمه سلطانه از کابل، خواهر شاه موجوده افغانستان دیروز با سه پسرش از سانفرانسیسکو وارد نیویارک شدند. شاهدخت که بعد از کوه نور، دومین الماس معروف را با خود آورده است، با رئیس جمهور ملاقات خواهد کرد. روزنامه علاوه کرد که شاهدخت ۳۷ ساله با پسرانش شهزاده محمد هاشم ۱۹ ساله، محمد عظیم خان ۱۷ ساله و محمد اکبر ۱۲ ساله برای یک هفته در والدورف استوریا [یکی از شاندارترین هوتل های نیویارک] توقف میکند تا با رئیس جمهور ملاقات کند. سفیر بریتانیا مشغول ترتیب ملاقات شان با رئیس جمهور هاردینگ میباشد.

موجودیت فاطمه سلطانه با لباس جالبش در نیویارک توجه خبرنگاران، عکاسان و خوانندگان امریکائی را بخود جلب کرد و نسبت به خبر فعالیت های هیئت افغانی برایشان یک خبر جالبتر شد. او در گزارش های مطبوعات مورد تأکید بیشتر قرار گرفت، هر روز بر تبلیغاتش افزوده میشد و در همه دعوتها و ضیافت های رسمی شرکت میکرد. او در ضیافت جان ایف هایلن (John F. Hylan)، شاروال نیویارک، الماس قشنگ «دریای نور» را چنان با طرز جالبی به گردن آویخته بود که مورد توجه مدعوین قرار گرفته و همه از دیدن نور درخشنده این الماس گرانبها سخت متعجب و بهت زده شده بودند.

در آن ایام مطبوعات به این تعداد افغان را در نیویارک ندیده بود، و اکثر خوانندگان روزنامه ها گمان میبردند که این دو گروپ با هم ارتباط داشته باشند. محمد ولی خان که از این وضع ناراحت شده بود تبلیغات درباره شاهدخت را به نفع کشور و به سود مأموریت هیئت نمی پنداشت از هرگونه معرفی با این شهزاده خانم خودداری ورزیده و حتی از شناختن

وی انکار کرد. اما وقتی از فاطمه سلطانه پرسیده شد با محمد ولی خان آشنا است؟ پاسخ داد که نیاکان شان با هم برادر بوده‌اند.

انگلیس به هدف شان رسیدند. روزنامه معروف نیویارک تایمز در شماره ۱۳ جولای عنوان: «دو عضو خانواده سلطنتی افغانی با هم آشنا نیستند» را برگزید. خبرنگاران کنجکاو امریکائی بمقامات انگلیسی مراجعه کرده و از آنان هم درباره چگونگی زندگی شهزاده خانم افغان جویای معلومات شدند. انگلیس ها در پاسخ‌شان جواب دادند که این زن شاهدخت واقعی و حقیقی افغانی می‌باشد. اما آنها درباره هیئت افغانی اظهار بی اطلاعی کردند(۵).

وزیر خارجه آمریکا به رئیس جمهور مشوره داد که هیئت محمد ولی خان را بحضور بپذیرد، اما علاوه کرد که فکر نمی‌کند «تا انجام دادن تحقیقات بیشتر لازم و بیامناسب باشد از یک پذیرایی مؤدبانه فراتر رفت».

تاریخ ملاقات رئیس جمهور با هیئت افغانی ۲۶ جولای ۱۹۲۱ تعیین شد، اما قبل از این ملاقات، رئیس جمهور آمریکا از فاطمه سلطانه در قصر سفید پذیرائی کرد. رئیس جمهور هاردینگ بجواب نامه شخصی غازی امان الله شاه که توسط محمدولی خان به وی سپرده شد، رضایت خاطر انگلیس ها را بر آورده ساخته چنین نوشت:

«من آرزودارم مناسبات بین ایالات متحده آمریکا و افغانستان همیشه دوستانه باشد، و خرسندم درین راستا با اعلیحضرت همکاری نمایم. من مجبور هستم، همانطوری که شفاهی به جنرال محمد ولی خان اظهار داشتیم، تأیید کنم که در رابطه با ایالات متحده آمریکا، مسئله برقراری مناسبات دیپلماتیک و اقدامات لازم توسط کانگریس ایالات متحده آمریکا باید مورد رسیدگی بیشتر قرار گیرد».

طوری که دیده شد، اینبار تلاش ها و توطئه های انگلیس برای جلوگیری از تأسیس مناسبات سیاسی افغانستان با ایالات متحده آمریکا به نتیجه مطلوب رسید. محمد ولی خان، سفیر فوق العاده غازی امان الله شاه به همراهی هیئتش به تاریخ ۳۰ جولای ۱۹۲۱ روانه لندن شد. وی هنگام عزیمت در مصاحبه مطبوعاتی به خبرنگاران از دادن معلومات بیشتر ابا ورزیده تنها گفت که «این یک مأموریت دیپلماتیک سری بود، که به اهدافش را بدست آورده نتوانست».

(ادامه دارد)

پادداشت ها و مأخذ

۱. شهرانی، عنایت الله (۲۰۰۷/۱۳۸۵)، ص ۲۰۱.
۲. Stewart, Rhea Talley (1973). Fire in Afghanistan, 1914-1929; faith, hope, and the British Empire. Garden City, N.Y., Doubleday. (آتش در افغانستان)، ص ۱۶۷.
۳. همانجا ص ۱۰۹.
۴. افغانستان در سیاست جهانی - مناسبات افغان و ایالات متحده تا جنگ جهانی دوم ص ۲۲ (به زبان انگلیسی)
۵. (آتش در افغانستان) Stewart, Rhea Talley (1973). Fire in Afghanistan, ص ۱۶۹.